תלמוד בבלי · אחרונים · חידושי רבי עקיבא איגר · סדר מועד

חידושי רבי עקיבא איגר על מסכת תענית

רבי עקיבא איגר

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

חידושי רבי עקיבא איגר על מסכת תענית

רבי עקיבא איגר

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/חידושי-רבי-עקיבא-איגר-על-מסכת-תענית/
הקובץ נוצר ב־16 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611151759 של הספרייה.

תוכן העניינים

דף ג. 4
דף ד. 4
דף ד: 4
דף ה. 6
דף ו. 6
דף ו: 6
דף ט: 6
דף יג. 7
דף יג: 7
דף יד: 8
דף יח. 8

דף ג.

רש"י ד"ה אלא ר"י כו'.
תמיהני בדברי רש"י אלו דברישא כתב משעת הנחתו ביום השביעי דמשמע דס"ל דמזכירים בשביעי וכמ"ש רש"י לעיל מיום שמברכים באחרונה, דהיינו בשביעי (וזהו דלא כתוס' לעיל דהנחתו היינו סלוקו דלולב דזה מוצאי שביעי ולשיטת רש"י ז"ל קשה לי, דאיך פריך ר"י לר"מ דהוא סי' קללה למה מזכיר, הא גם לדידיה קשה דהא בשביעי ג"כ סי' קללה) וכן מבואר מדברי רש"י עוד בסמוך ממה דפירש היה ר' יהושע וכו' ואלו הכא קתני הראשון אינו מזכיר, ואח"כ בד"ה האמר משעת הנחתו, כתב רש"י דהיינו בשביעי והכא קתני יו"ט האחרון של חג דהיינו בשמיני עכ"ל, מבואר דהך קושיא אינו רק מדקתני הראשון אינו מזכיר בסתם מקצת יו"ט האחרון, והא משעת הנחתו, היינו דמזכיר בשביעי, וזה ברור בכוונת רש"י, ואלו בסוף הדבור הזה כתב רש"י א"ל כר"י מתוקמא לפיכך איך מזכירין אלא ביו"ט האחרון מבואר דמשעת הנחתו היינו מיו"ט האחרון, וכ"כ רש"י לקמן (דף ד סוף ע"א) ואין דעתי הקלושה עומד בכוונת רש"י בזה, והמהרש"א נקט בפשיטות דרש"י ס"ל כתוס' דהנחתו היינו יו"ט האחרון, וצ"ע:

דף ד.

גמרא, מאן תנא (דתני אין שואלין את הגשמים, אלא סמוך לגשמים) ר' יהושע הוא דאמר משעת הנחתו, (ללולב הוא מזכיר, דהיינו יום שמיני, וזה סמוך לגשמים).
תימא למה נקט ר' יהושע דברייתא ולא ר"י דמתני', דאמר מאימתי מזכירין את הגשמים מיו"ט האחרון של חג.
אחר זמן רב מצאתי בעזה"י בספר המכריע לריא"ז דמחק זה וצ"ל סתם ר' יהושע היא:

דף ד:

גמרא, והא אמר ר' יוחנן במקום ששואל מזכיר.
פירוש דמקשה על שנוייא דמקודם דמשני ואבע"א ל"ק כאן (הא דא"ר אליעזר הלכה כר"ג דשואלין בשבעה במרחשון), לשאול, כאן (הא דא "י הלכה כר"י דמזכירין ביו"ט אחרון של חג), להזכיר דלא ניחא ליה לומר פלוגתא בין ר"י ובין ר"א, אלא דכולהו ס"ל דההלכה כר"ג לזה פריך והאר"י במקום ששואל (מזכיר הא במקום שאינו שואל אינו מזכיר) והא קודם מרחשון אינו שואל ומ"מ מזכיר, ומשני דלהפסקה אתמר, (מה דאמר במקום ששואל מזכיר) דשאלה והזכרה שוין, דמה דפוסק מלשאול בע"פ אחר מנחה

זה לא מקרי אינו שואל, דהתפלה בעצמותו גורם דאינו שואל, והדר פריך דהא תרתי אתמר דאר"י התחיל להזכיר וישאר קושי' הראשונה על ההתחלה אם לא נרצה לעשות פלוגתא בין ר"י לר"א, אלא ל"ק הא לן והא להו, והיינו דאף אם ר"י ס"ל כר"א דהלכה כר"ג ניחא דהא לן, היינו או כפירש"י, דלבני בבל באמת אינו מזכיר עד ז' מרחשון, והא דאמר הלכה כר"י, היינו לבני א"י דמיד אחר יו"ט דאפשר לשאול, מ"מ אינו שואל, או כפי' תוס' דבאמת אין הזכרה, ושוים דלבני בבל מזכיר קודם ו' מרחשון אף דאינו שואל, והא דאמר ר"י דהזכרה בזמן שאלה היינו לבני א"י, והסוגיא מרווח.

ולפירוש רש"י קשה לי דהוא ז"ל פירש דהקושיא על מה דאמר ר"י הלכה כר"י שמזכיר ביו"ט האחרון, והא ליכא שאלה, דאינו אומר ברכת השנים ביו"ט.

ותמוה לי, דא"כ איך משני ההיא להפסקה אתמר, הא עדיין קשה כן על הפסקה, דהא בע"פ אחר מנחה פוסק מלשאול, ואף על פי כן מזכיר בשחרית דיום טוב, ואם נימא דמה דפוסק מלשאול בליל יום טוב לא מקרי אינו שואל, כיון דבתפלת יום טוב לא שייך שאלה, אם כן גם לענין התחלה י"ל כן דיו"ט האחרון במה דאינו שואל אינו בכלל דאינו שואל כיון דליכא כלל הזכרת שאלה בתפילות יו"ט, ותיכף אחר יו"ט שיכול לשאול הוא שואל.

ויותר קשה במ"ש רש"י אח"כ בכונת המקשן והאר"י התחיל להזכיר וכו' דהקושיא מהא דאמר פסק מלשאול אינו מזכיר, והא בע"פ פוסק, ואיך אמר הלכה כר"י דמזכיר בשחרית ביו"ט, וזה תמוה דמאי צריך להביא ההיא דר"י הא תיכף כשתירץ ההיא להפסקה אתמר לפרוך הא גם על ההפסקה קשה דהא פוסקים בע"פ ומזכירין עד תפלת מוסף:

גמרא, הא לן, פירש"י, דלבני בבל מזכיר עד ז' מרחשון.

קשה לי, איך אמרינן ואנן דאית לן תרי יומי היכי עבדינן, והא ממנ"פ בא"י לא עבדי ב' יומי, ובבני בבל הא מזכרי עד ז' מרחשון, וצ"ע:

גמרא אלא אמר שמואל (לר"י דאמר מזכירין גבורות גשמים מיו"ט האחרון בשמיני ספק שביעי) במוספין ובמנחה (ג"כ מזכיר אחר שכבר עשיתו ליום זה קודש א"א שתעשהו חול, לפסוק במנחה משום ספק שביעי) ופוסק ערבית ושחרית שאחריו, וחוזר ומתחיל במוספין (של תשיעי ספק שמיני).

קשה לי הא בירושלמי מקשה ולידכר מאורתא מערבית, ומשני דלית תמן כל עמא, ושוב מקשה דלזכור משחרית, ומשני דיסברו דהוי מדכרי מאורתא, וא"כ הכא כיון דכבר הזכיר ביום שמיני במוסף למה לו לפסוק בערב ובשחרית, לו יהא דיום מחר הוא יו"ט

אחרון, הא מ"מ ראוי להזכיר מאורתא, כיון דל"ש עוד טעם דירושלמי, מיהו בירושלמי יש עוד טעם דיצאו כל המועדות בטל, א"כ י"ל דתלמודא דידן ס"ל כהך טעמא, גם לפי פירוש הר"ן קאי הקושיא ולידכר מאורתא על יום א' דפסח, דאמאי פוסקין במוסף לידכר טל, ולפסוק גשם מאורתא, אך התוס' לעיל (דף ב' ע"ב ד"ה העובר) הביאו הירושלמי על הזכרת גשמים, ביום אחרון של חג, והביאו טעם ראשון דהירושלמי, וקשה הא ע"כ סוגיא דידן ס"ל כאידך טעמא:

דף ה.

תוס' ד"ה ובחזירתו כו' י"ל דלכל המאוחרת.
קשה לי, דלמא באמת אותן לא נגמרו בט"ו בניסן והעומר הקריבו מאותן שנזרעו בב' וגדלו בי"ב.

דף ו.

גמרא, בשלמא רביעה ראשונה לשאול (טל ומטר, שלישית להתענות אם לא ירדו גשמים עד שלישית, שניה למאי קחשיב), א"ר זירא לנדרים, דתנן הנודר עד הגשמים, עד שתרד רביעה שנייה.
קשה לי, אמאי לא נקט נ"מ לשכירות בתים דקתני ברישא דמתני' דשם, המשכיר בית עד הגשמים עד שתרד רביעה שניה:

דף ו:

גמרא, מאי מברך (על הגשמים) מודים אנחנו לך, כתב רש"י ז"ל בפ' הרואה פרכינן הא מברכינן הטוב והמטיב, ומשני הא דחזי מחזא והא דשמע משמע.
קשה לי, הא דחינן שם הך תירוצא דשמע הוי בכלל בשורות טובות, ומסיק אידי ואידי דחזי, הא דאתא פורתא, (מברך מודים אנחנו לך), הא דאתי טובא, (הטוב והמטיב):

דף ט:

גמרא, אמר לו ר"י והלא מימי אוקינוס מלוחין הן, (ואיך תנא ר"א כל העולם כולו מימי אוקינוס הוא שותה).
פירוש והרי אנו טועמים ורואים דאינם מלוחין, ורש"י ז"ל פירש והלא מלוחין הן, ואין תבואה גדילה מהן, ולא ידעתי למאי צורך פירש כן:

דף יג.

גמרא, אלא לאו בצונן.
פירוש כיון דקתני וכן (כמו שהוא בתענית ציבור) אתה מוצא באבל ומנודה, ע"כ מה דקתני דרחיצת כל גופו אסור, היינו אפילו בצונן, דאלו בחמין אפילו פניו ידיו ורגליו אסור באבל, ומוכח דגם בתענית ציבור אסור אפילו בצונן, וקשיא לרפרם אמר רב חסדא דאמר דת"צ מותר בצונן וכמו שפירש"י.
ובתוס' פירשו להיפוך דההוכחה דגם אבל מותר בצונן וקשיא לרפרם דאמר אבל אסור בין בחמין בין בצונן.
ולא זכיתי להבין לאחריתם, דהא אדרבא כיון דמיירי בצונן, וקתני דכל גופו אסור הרי סיוע לרפרם למה דסבר גבי אבל:

דף יג:

גמרא, א"ר חסדא זאת אומרת אבל אסור בתכבוסת כל שבעה.
אברייתא דהביאו לעיל מיני' קאי דקתני בה תכפוהו אביליו מכבס כסותו אבל סתם אסור בתכבוסת, וכן מפורש להדיא במועד קטן (דף טז) דעלה דהך ברייתא אר"ח זאת אומרת.
ורש"י ז"ל פירש כאן דהוכחתו מברייתא דבסמוך דקתני אין הבוגרת רשאה לנוול עצמה (בימי אבלה), ומוקמי לה בגמרא בכיחול ופרכוס, ודייקינן מינה דנערה אסורה בהן, וסבירא ליה לר"ח תכבוסת דמי לכיחול ופרכוס.
ויראה דטעמי' משום דאחר שהובא הברייתא דתכפוהו אביליו מפסיק בגמרא, ומביא איכא דאמרי, מש"ה לא ניחא לי' למרן למימר הכי כדפרישנא דר"ח קאי אברייתא דלעיל מיני'.
אבל א"א לפרש הכי, חדא דתיקשי על ר"ח עצמו דמה לי' להוכיח בדרך דמיון תכבוסת לכיחול ופרכוס, ולא הוכיח מדבר מפורש בברייתא, דתכבוסת מותר רק בתכפוהו אביליו.
ותו הא מה דמוקי ברייתא דבוגרת בכיחול ופרכוס ולא מפרש לענין רחיצה, היינו כי היכי דלא תסייע מיני' לרבא דאבל אסור בצונן, וא"כ לר"ח לשיטתי' דאית לי' באמת דאבל אסור בצונן לדידי' מתוקמא הברייתא כפשטה לענין רחיצה דבוגרת אינה רשאי לנוול שריא ברחיצת צונן ונערה אסורה, ולדידי' לא מצינו כלל כיחול ופרכוס בברייתא,

ואיך יוכיח ממנה לתכבוסת וילמוד מאינו למוד, וד' יגלה עפר מעיני, ויגלה לי סוד כוונת רש"י ז"ל בזה:

דף יד:

גמרא, והן מתעטפין ויושבין באבלם.
כתב רש"י ז"ל ד"ה אבל, אבל ומנודה חייבים בעטיפה, דכתיב ועל שפם יעטה.
ותימה הא הך קרא במצורע הוא דכתיב, ואבל נפקא לן במועד קטן (דף טו ע"א) מדקאמר הקב"ה ליחזקאל לא תעטה על שפם, משמע דאחר צריך עיטוף, ובמנודה לא מייתי קרא כלל, והוא איבעי' דלא איפשיטא שם, אם מנודה צריך עטיפה, דדלמא מנודה לשמים שאני:

דף יח.

גמרא, לימא מתשעה בי' (בניסן אתותב' חגא דשבועיא דלא למספד בהון, ותמניא גופא ממילא אסור, דהוי יומא דאתוקם בי' תמידא, כדקתני מריש ירחא דניסן ועד תמניא בי' אתוקם תמידא, ומשני) כיון דאלו מקלע מלתא (גזירה שצריכין להתענות) ובטלינה לשבעה (דכבר רשאי להתענות בכולן שאין לבטלה לחצאין, יהא עכשיו מ"מ) תמניא גופא אסור משום חגא דשבועיא.
ואי קשיא אכתי לימא מתשעה בי', ומ"מ יהא תמניא אסור (אף היכא דאזיל מיני' יו"ט דתמיד) מחמת שיהי' קמי יומא דחג שבועיא, (דהא כל הכתוב במגילת תענית לפניו נמי אסור), י"ל דמש"ה נקט מתמניא, דנפקא מיני' אם מקלע מלתא ובטלי' לששה ימים דיאסר היום שביעי מחמת יום שלפניו של תמניא, ומה דקאמר ובטלינה לשבעה ולא קאמר ובטליניה לששה י"ל דהתרצן מתרץ רק מה דהקשה לי' תמניא גופא, הא אסור דהו"ל יום דאתוקם תמידא, על זה מסיק לתרץ ובטליניה לשבעה, ואם נפרוך תיפוק ליה דאכתי הוי יום שלפניו, נתרץ בטלינה לששה, ועוד י"ל דקושיא מעיקרא ליתא דמ"מ נפקא מיניה דמחמת יום שלפניו לא היה אסור כי אם בתענית אבל בהספד היה שרי, אבל מצד יו"ט עצמו אסור גם בהספד.
ורש"י ז"ל תירץ על קושיא זו, דמחמת יום שלפניו לא היה אסור כיון דמחמת יו"ט גופי' בטל איך ניקום ונגזר מחמת יום שלפני יו"ט, וכמו דמתרץ בש"ס לקמן ביום טוריינוס.
ותימה בעיני שמשוה את החילוקים דהא אינו מהדומה כלל, דהתם כיון דהצרה שבאותו יום עצמו, שנהרגו בו שמעי' ואחי' גורם לבטל היו"ט עצמו ממנו, כש"כ שיש כח

בהצרה לבטל טיבותא דידיה מחמת יום שלפניו, משא"כ הכא דיום תמניא עצמו אין בו סבה שיגרום לבטל עצומו, אלא כיון דבטליני' לשבעה וא"א לבטל לחצאין ממילא נמשך תמניא עמו ונתבטל, והיינו במה שהוא מצד שמחובר לחג דשמנה ימים דאתוקם תמידא, אבל במה שהוא שלפניו מיום תשעה בזה הוא ענין נפרד, ולא בטל בביטול חג דתמידא, וד' יאר עיני בדברי קדשו של רבינו הקדוש רש"י ז"ל: